

Туренко Віталій Едуардович

*Доктор філософських наук, доцент кафедри філософії гуманітарних наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)*

<https://orcid.org/0000-0003-0572-9119>

e-mail: vitali_turenko@knu.ua

Тупчієнко Фрол Романович

Магістрант філософського факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0009-0004-8269-0486>

e-mail: froiboxing09@gmail.com

ІДЕНТИЧНІСТЬ І ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ: ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДҐРУНТЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ НАРАТИВІВ

Резюме

Стаття присвячена філософському аналізу взаємозв'язку між колективною пам'яттю, політикою пам'яті та формуванням національних наративів у сучасній Україні. У центрі уваги — дослідження пам'яті як багаторівневого соціокультурного феномена, що виконує функцію смислової організації досвіду спільноти та визначає горизонти її політичної суб'єктності. Показано, що політика пам'яті є не лише інституційним механізмом відбору й інтерпретації історичних подій, а й інструментом конструювання ідентичності, через який суспільство легітимує власні цінності, моделі самоусвідомлення та національні пріоритети.

Особливу увагу приділено трансформаціям української політики пам'яті в умовах російсько-української війни, яка стала каталізатором глибокої деколонізаційної, етичної та символічної перебудови історичного дискурсу. Інтеграція травматичних досвідів, актуалізація боротьби за свободу, медіатизація комеморативних практик та формування нових «місць пам'яті» сприяють зміцненню національної єдності й відновленню історичної суб'єктності. Наголошено, що українська політика пам'яті сьогодні дедалі більше набуває характеру інструменту культурного спротиву,

здатного протидіяти імперським маніпуляціям і забезпечувати стійкість національної ідентичності.

Акцентовано, що формування національних нарративів у воєнних умовах супроводжується появою нових етичних смислів, які ґрунтуються на досвіді солідарності, жертвовності та громадянської відповідальності. Це зумовлює розширення поняття колективної пам'яті, яка дедалі частіше інтегрує елементи живого свідчення, документування злочинів та збереження голосів очевидців, що формують нові засади історичної правди й морального свідчення. Показано, що такий підхід сприяє виробленню візії майбутнього, здатної поєднати історичну тяглість із модерними демократичними цінностями.

Ключові слова: колективна пам'ять; політика пам'яті; національні наративи; ідентичність; деколонізація; комеморація; історична тяглість.

Вступ

У сучасних умовах глобальних трансформацій та інтенсивних інформаційних впливів проблема ідентичності набуває особливої ваги, оскільки саме вона визначає цілісність, стійкість і здатність спільноти до самоартикуляції. У контексті російсько-української війни політика пам'яті стає не лише інструментом конструювання національних нарративів, а й механізмом протидії зовнішнім загрозам, фальсифікаціям історії, гібридному впливу та намаганням зруйнувати культурно-історичну тяглість українського суспільства. Це актуалізує потребу в глибокому філософському дослідженні того, яким чином колективна пам'ять формує національну суб'єктність, легітимує політичні рішення та визначає моральні орієнтири розвитку держави.

Одночасно політика пам'яті в Україні *вступає* в складний діалог із глобальними трендами — мультикультуралізмом, цифровою медіатизацією, переосмисленням колоніальної спадщини та зростанням ролі символічної політики. У таких умовах постає необхідність критичного осмислення того, як національні наративи вибудовуються, трансформуються або піддаються ревізії під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Філософський аналіз дає змогу розглянути ці процеси не лише як політичну практику, а як глибинний механізм формування смислів, цінностей та ідентифікаційних моделей, що визначають майбутню конфігурацію українського суспільства.

Метою статті є здійснення філософського аналізу взаємозв'язку між політикою пам'яті та формуванням національних нарративів, а також концептуалізація ролі колективної пам'яті у конструюванні сучасної української ідентичності.

Методи дослідження

Методологія представленої статті ґрунтується на поєднанні філософсько-герменевтичного та соціокультурного підходів, що дає змогу інтерпретувати політику пам'яті як процес смислової реконструкції минулого й водночас як інструмент формування національної ідентичності. Герменевтичний аналіз дозволив простежити, яким чином історичні події, символи та наративи інтерпретуються в сучасному суспільному дискурсі, а також виявити приховані смислові структури, що формують колективну уяву. Соціокультурний підхід забезпечив можливість розглянути політику пам'яті в широкому контексті культурних практик, ритуалів, комеморацій та інституційних механізмів, які впливають на трансляцію уявлень про минуле. Додатково використано елементи критичної теорії дискурсу для аналізу владних відносин у конструюванні історичних інтерпретацій та структурно-порівняльний метод для окреслення змін у політиці пам'яті України в умовах російсько-української війни. Така міждисциплінарна методологія дозволила комплексно дослідити взаємодію колективної пам'яті, політики та ідентичності.

Результати дослідження

Проблематика колективної пам'яті посідає одне з ключових місць у сучасній гуманітаристиці, оскільки вона безпосередньо впливає на процеси самоідентифікації, символічного самовизначення та формування політичної суб'єктності спільнот. У філософському дискурсі колективна пам'ять розглядається не лише як сукупність спільних уявлень про минуле, а як складний механізм продукування соціальних смислів, у якому переплітаються індивідуальні досвіди, комунікативні практики та владні інтерпретації. Від класичних концепцій М. Хальбвакса, який визначав пам'ять як соціально зумовлений феномен, залежний від структур групової свідомості [1, с. 56] до сучасних підходів П. Рікера [2, с. 102] чи Я. Ассманна [3, с. 70], що підкреслюють нормативний і символічний характер пам'яті, можна простежити еволюцію розуміння того, що пам'ять є не стільки відтворенням минулого, скільки його смисловою реконструкцією відповідно до потреб теперішнього.

Саме тому політика пам'яті, як інституціоналізований комплекс практик, стратегій і механізмів формування бачення історичного минулого, невіддільна від більш широкого філософського підґрунтя, у якому осмислюється взаємозв'язок часу, культури, влади та ідентичності. У філософському плані політика пам'яті може бути визначена як соціально-політичний процес легітимації певних історичних інтерпретацій, який формує рамки для визначення «свого» й «чужого», конструювання колективних цінностей, уявлень про героїзм, травму, відповідальність та майбутнє. Відтак вона виступає потужним інструментом не лише історичної

репрезентації, а й формування національних нарративів, які забезпечують смислово єдність політичної спільноти.

Філософська основа взаємодії колективної пам'яті та політики пам'яті ґрунтується на розумінні пам'яті як структури, що має двоїсту природу: з одного боку, пам'ять постає як культурно вибудована схема інтерпретації минулого; з іншого — як механізм ідентичнісної самоорганізації спільноти. Ця подвійність визначає, що будь-яке формування національних нарративів завжди є процесом взаємодії між живим, комунікативним рівнем пам'яті (те, що зберігається в поколіннях, яке ще може комунікувати між собою) та культурною пам'яттю, яка зберігається у символах, текстах, ритуалах і практиках. У цьому контексті особливу роль відіграють «місця пам'яті» (П. Нора), які акумулюють у собі колективні уявлення про значущі події та водночас структурують політичну уяву спільноти [4, с. 54].

Одним із ключових філософських положень, що пояснює взаємодію пам'яті та політики, є теза про неможливість «чистої», позаісторичної пам'яті. Пам'ять завжди є результатом відбору, інтерпретації, трансляції та інституціоналізації, а отже — процесу, що неминуче пов'язаний із владними відносинами. Політика пам'яті у цьому контексті виступає не як зовнішній контроль над минулим, а як спосіб структуризації історичних смислів відповідно до потреб теперішнього. Це означає, що формування національних нарративів не є статичним процесом фіксації подій, а радше динамічним полем боротьби за право визначати значення минулого, задавати горизонти очікувань та усвідомлювати власне місце у світі.

Важливо зазначити, що політика пам'яті функціонує через низку філософсько обумовлених механізмів. Перший із них — інтерпретаційний, який полягає у виборі тих аспектів минулого, що вважаються важливими для ідентичності спільноти. Цей механізм має герменевтичний характер, адже передбачає, що будь-яке прочитання історичного факту залежить від смислових структур, у яких він фігурує. Другий механізм — символічний, що передбачає використання образів, ритуалів, міфів і знаків для закріплення певної інтерпретації минулого. Символи перетворюють складні історичні процеси на зрозумілі й доступні моделі колективного досвіду. Третій — нормативний, який закріплює певні версії минулого як легітимні, а інші — як неприйнятні або хибні, тим самим визначаючи межі допустимої публічної інтерпретації історії. І нарешті, четвертий — екзистенційний, оскільки пам'ять дозволяє спільноті переживати власну неперервність, долати травми та визначати вектори майбутнього розвитку.

Особливу увагу слід звернути на те, що в умовах сучасних конфліктів та інформаційних війн політика пам'яті набуває нового значення. Вона стає не лише інструментом комеморації чи політичної самоідентифікації, а й засобом захисту від зовнішньої агресії, фальсифікацій, маніпуляцій і

спроб нав'язати альтернативні моделі історичної тяглості. Український контекст особливо виразно демонструє цю тенденцію: російська гібридна агресія супроводжується спробами переписати історію, підмінити смисли та делегітимізувати українську суб'єктність. Тому взаємодія колективної пам'яті та політики пам'яті в Україні стає також механізмом оборони, який забезпечує стійкість національної ідентичності.

Формування національних наративів у філософському контексті можна розглядати як процес інтеграції різних пластів пам'яті у цілісну смислову структуру, що визначає образ минулого, теперішнього та можливого майбутнього. Це не механічне поєднання фактів, а концептуальна робота, у якій пам'ять перетворюється на елемент політичної уяви. Національний наратив, таким чином, є результатом філософського конструювання спільного буття, де пам'ять виступає фундаментом ідентичності, а політика пам'яті — інструментом його впорядкування.

З огляду на це стає очевидним, що філософський аналіз колективної пам'яті та політики пам'яті дозволяє виявити ті глибинні структури, які визначають взаємодію індивіда й спільноти, історії та сучасності, приватного досвіду та політичного сенсу. Пам'ять не є пасивним відображенням минулого, а виступає активним джерелом творення смислів, а отже — одним із ключових чинників формування національної ідентичності та державної суб'єктності, оскільки колективна пам'ять становить органічну частину суспільної свідомості й здатна суттєво впливати на вектор суспільної дії, особливо за умов відсутності цілісної та послідовної політики пам'яті, що виразно простежується в сучасній Україні [5, с. 21].

Відповідно, розкриття філософських засад взаємодії колективної пам'яті й політики пам'яті дозволяє зрозуміти, що формування національних наративів — це процес, у якому минуле стає ресурсом для осмислення теперішнього і проєктування майбутнього. Через цей процес спільнота не лише зберігає свою історію, а й визначає, ким вона є сьогодні та ким прагне бути завтра. Саме в цьому полягає фундаментальна роль пам'яті як філософсько-політичного феномену, здатного формувати горизонти національної ідентичності.

Разом з тим слід підкреслити, що російсько-українська війна стала подією, що радикально трансформувала не лише політичні, безпекові чи економічні аспекти українського життя, але й сфери, пов'язані з історичною пам'яттю, національною свідомістю та ідентичністю. Політика пам'яті в умовах війни набуває особливої ваги, оскільки саме вона формує основу символічного порядку, в якому суспільство осмислює власне минуле, визначає смислову конфігурацію теперішнього та обирає траєкторії майбутнього. Якщо до 2014 року політика пам'яті в Україні характеризувалася конкуренцією регіональних історичних наративів, посттоталітарною

децентрацією та слабкою інституційною структурованістю, то після початку агресії Росії відбувається стрімка консолідація національного бачення історії, у якому ключові місця займають питання колоніального спадку, державницьких традицій, боротьби за свободу та демократичні цінності.

Війна актуалізувала необхідність перегляду широкого спектра історичних тем — від інтерпретації Київської Русі, Голодомору, визвольних змагань ХХ століття до сучасних подій Революції Гідності, анексії Криму та повномасштабного вторгнення 2022 року. У цей період відбувається глибока трансформація самої структури української політики пам'яті, яка спрямовується на деколонізацію історичного дискурсу, деміфологізацію радянської та імперської спадщини, а також на формування нового історичного канону, що ґрунтується на суб'єктності українського народу й історичній тягlostі його державотворчих зусиль.

Однією з ключових трансформацій стає перехід від регіоналізованих наративів до загальнонаціонального історичного проекту. До 2014 року пам'ять у багатьох регіонах України була фрагментованою, що часто використовувалося Росією як інструмент інформаційного впливу та внутрішньої дестабілізації. Події Революції Гідності та війна змінили ситуацію, сприяючи глибшій інтеграції історичних сюжетів, що раніше сприймалися як «конфліктні» або «регіональні», у загальнонаціональну картину. Символи УПА, боротьба дисидентів, питання репресій чи Голодомору перестають бути предметом ідеологічної конкуренції й стають частиною ширшого наративу спротиву імперській агресії й відстоювання свободи.

Особливе місце у трансформації політики пам'яті посідає декомунізація та, ширше, деколонізація. Законодавчі ініціативи 2015 року започаткували цілеспрямований процес позбавлення публічного простору символів тоталітарного минулого. Однак повномасштабне вторгнення 2022 року надало цьому процесу нового змісту та імпульсу. Якщо раніше декомунізація розглядалася здебільшого як акт очищення від радянської символіки, то тепер вона перетворюється на глибшу культурно-ціннісну трансформацію: дерусифікацію освітніх програм, ревізію історичної методології, перегляд канонів літератури та мистецтва, критичне переосмислення імперських сюжетів, що довгий час залишалися в українському культурному полі як «нейтральні» або «невинні». Відповідно, політика пам'яті виходить за межі формального усунення пам'ятників і перейменування вулиць, набуваючи характеру епістемологічного переозначення історії як такої.

Важливою особливістю сучасної політики пам'яті є також її медіатизація. Інформаційна війна та масові комунікації стали одними з ключових інструментів боротьби за історичну правду. Протидія російській пропаганді, яка систематично маніпулює історичними наративами й намагається позбавити Україну власної історичної суб'єктності, вимагала

створення нових каналів комунікації, освітніх платформ, цифрових проєктів і документальних ініціатив. В Україні активно розвиваються проєкти усної історії, цифрові меморіальні платформи, онлайн-музеї, інституції фіксації воєнних злочинів, що стали елементом оновленої культурної пам'яті. Цифрова трансформація сприяла тому, що політика пам'яті стала доступнішою, широкою за охопленням і здатною формувати ідентичність не лише на рівні держави, а й на рівні глобальної української діаспори.

Одночасно з медіатизацією відбувається екзистенціалізація пам'яті. Війна перевела історичну пам'ять з площини абстрактних знань у площину прожитого досвіду. Події, що сталися після 2022 року, набули статусу не лише історичних фактів, а й екзистенційних потрясінь, які переживає кожен громадянин. Це змінює сам характер політики пам'яті: вона перестає бути «державною програмою» і стає частиною щоденної культури опору й солідарності. Героїзм Збройних сил України, волонтерський рух, стійкість цивільного населення, трагедії Бучі, Ірпеня, Маріуполя формують новий пласт колективної пам'яті, який не можна редукувати до офіційних комунікацій чи бюрократичних інтерпретацій. Це пам'ять, що має травматичний характер, але водночас є об'єднавчим чинником, який посилює відчуття єдності та взаємної відповідальності.

Відповідно, конотативний простір студій пам'яті в Україні формується низкою поняттєвих модальностей — «колективної», «історичної», «національної» пам'яті, «культури пам'яті», «протистояння пам'ятей». Уточнення концептуально-методологічних засад цієї проблематики дає змогу окреслити широке аналітичне поле для подальшого когнітологічного осмислення та рецепції поняття «пам'ять» як соціокультурного конструкту в прикладних комеморативних практиках [6, с. 55–56].

Трансформації політики пам'яті значною мірою впливають на реконфігурацію української ідентичності. Насамперед відбувається переосмислення зв'язку між історичною тяглістю та сучасною державністю. Якщо у попередні десятиліття питання ідентичності часто зводилися до культурних маркерів — мови, фольклору, регіональних традицій, — то в умовах війни українська ідентичність набуває політичного виміру, у якому визначальними стають категорії свободи, гідності, відповідальності, стійкості. Історичні сюжети, що формують цю ідентичність, вибудовуються навколо ідеї боротьби за незалежність, протистояння імперії, захисту людської гідності та опору тоталітаризмові.

Війна також стимулювала інтеграцію різних груп населення у спільне історичне поле. Те, що колись здавалося роз'єднаним — радянський досвід Сходу, національно-визвольні наративи Заходу, кримськотатарська історична пам'ять, єврейська культурна традиція — тепер поступово зливається в ширшу національну рамку, у якій травми, героїзм та втрати стають

загальноукраїнськими. Як бачимо, політика пам'яті починає виконувати функцію інтеграційного механізму, що сприяє формуванню інклюзивної ідентичності, яка визнає багатоманітність досвідів, але водночас підтримує єдині смислові засади державності.

Ще однією важливою рисою трансформації політики пам'яті є її європеїзація. Війна прискорила інтеграцію України у європейський правовий, культурний і політичний простір, що зумовило переорієнтацію історичного мислення на європейські цінності: права людини, верховенство права, антиімперіалізм, критичне ставлення до тоталітарних режимів. У цьому контексті політика пам'яті не лише зберігає українські національні сенси, а й стає частиною ширшого європейського дискурсу пам'яті, який засуджує насильницькі режими та підтримує демократичні форми співжиття. Український погляд на Другу світову війну, Голодомор, депортації, репресії логічно вписується у європейську карту пам'яті, розширюючи її та привносячи досвід, який довго залишався маргіналізованим з огляду на домінування російських історичних нарративів.

Формування нової ідентичності відбувається також через відновлення історичної суб'єктності. Українське суспільство дедалі виразніше усвідомлює себе не жертвою імперії, а спільнотою, що має багатовікові традиції опору та державотворення. Переоцінюються роль князівської доби, Козаччини, Гетьманщини, національно-визвольних рухів ХХ століття, кожен із яких розглядається не як фрагментарний історичний епізод, а як частина тяглого проекту свободи. В умовах війни питання історичної тягlosti стає не лише культурним, а й психологічним фактором: воно допомагає долати відчуття нестабільності, підсилює відчуття сенсу боротьби та укріплює надію на перемогу.

Політика пам'яті в сучасній Україні також дедалі більше орієнтована на етичний вимір історії. Після звільнення Київської області та фіксації масових злочинів проти цивільного населення історична пам'ять починає функціонувати як інструмент морального свідчення. Фотографії, документи, свідчення очевидців, архіви воєнних злочинів стають частиною нової комеморативної культури, у якій пам'ять не лише засуджує насильство, а й утворює цінність людського життя. Це переплітається з уже наявними елементами української пам'яті про репресії, Голодомор, депортації кримських татар, створюючи потужну етичну матрицю, в якій повага до людської гідності стає ключовою категорією національної ідентичності.

Узагальнюючи, можна сказати, що трансформації української політики пам'яті в умовах російсько-української війни мають комплексний, багатовимірний характер. Вони охоплюють деколонізацію, медіатизацію, травматизацію, європеїзацію, етичне переосмислення історичних подій і символів, а також інтеграцію різних культурних традицій у спільний

національний наратив. Усі ці процеси суттєво впливають на реконфігурацію української ідентичності, роблячи її більш згуртованою, суб'єктною, демократичною та спрямованою на подолання імперських і тоталітарних спадків минулого. Через політику пам'яті українське суспільство не лише фіксує події війни, а й формує нову історичну самосвідомість, здатну підтримати національну стійкість і визначити координати майбутнього розвитку.

Втім, слід зауважити, що попри зростання наукового інтересу до студій пам'яті, у сучасному інтелектуальному дискурсі все ще відчутним є брак міждисциплінарних досліджень, присвячених аналізу ролі пам'яті у формуванні колективної ідентичності. Такі наукові розвідки є особливо важливими для пояснення соціокультурних трансформацій, що відбуваються під впливом глокалізаційних процесів, а також для вироблення стратегій національної консолідації, здатних врахувати значущість колективних спогадів у становленні та підтриманні групової ідентичності [7, с. 72–73].

Висновки

Узагальнюючи проведені дослідження, можна стверджувати, що філософський аналіз взаємодії колективної пам'яті та політики пам'яті демонструє їх визначальну роль у формуванні національних наративів і сучасної української ідентичності. Розкриття концептуальних засад пам'яті показало, що вона є не лише інструментом збереження минулого, а потужним механізмом смислової організації суспільного досвіду, який задає рамки політичної суб'єктності та ціннісних орієнтирів. Аналіз трансформацій української політики пам'яті в умовах російсько-української війни засвідчив, що війна стала каталізатором глибинних змін у структурах національної пам'яті: від деколонізаційних зрушень і медіатизації комеморативних практик до формування інтегративних ідентифікаційних моделей, які зміцнюють єдність і стійкість суспільства. Політика пам'яті постає сьогодні не лише як сфера символічної політики, а як фундаментальний інструмент самоусвідомлення держави, що забезпечує смислову цілісність нації, протидію зовнішнім загрозам і можливість проектувати майбутнє, ґрунтуючись на історичній тягlostі та спільних цінностях.

Список посилань:

1. Halbwachs, M. (1994). *Les Cadres sociaux de la mémoire*. Paris: Albin Michel, coll. «L'Évolution de l'Humanité». 340 p.
2. Ricœur, P. (2004). *Memory, History, Forgetting*. Trans. by K. Blamey & D. Pellauer. Chicago: University of Chicago Press. 423 p.

3. Assman, A. (2012). Spaces of Memory. Forms and Transformations of Cultural Memory. Trans. from French by K. Dmytrenko, L. Doronicheva, & O. Yudin. Kyiv: Nika-Center. 310 p.
4. Nora, P. (1998). Realms of Memory. New York: Columbia University Press. 298 p.
5. Сторожук, С. В., Гоян, І. М., & Федик, О. В. (2018). Роль колективної пам'яті в процесі формування національної єдності: український вимір. Гуманітарний часопис, (1), 11 – 22. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2018_1_4
6. Бугеря М. (2023). Концептуально-методологічні засади проблематики соціальної пам'яті у дослідженнях М. Альбвакса і Я. Ассмана. Людинознавчі студії. Серія «Філософія». Вип. 46. С. 44 – 59. <https://doi.org/10.24919/2522-4700.46.3>
7. Кривда Н. Колективна пам'ять як чинник формування групової ідентичності. Філософські обрії. 2019. № 41. С. 60 – 76. <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2019.41.172940>

References:

1. Halbwachs, M. (1994). Les Cadres sociaux de la mémoire. Paris: Albin Michel, coll. «L'Évolution de l'Humanité». 340 p.
2. Ricœur, P. (2004). Memory, History, Forgetting. Trans. by K. Blamey & D. Pellauer. Chicago: University of Chicago Press. 423 p.
3. Assman, A. (2012). Spaces of Memory. Forms and Transformations of Cultural Memory. Trans. from French by K. Dmytrenko, L. Doronicheva, & O. Yudin. Kyiv: Nika-Center. 310 p.
4. Nora, P. (1998). Realms of Memory. New York: Columbia University Press. 298 p.
5. Storozhuk, S. V., Hoian, I. M., & Fedyk, O. V. (2018). The role of collective memory in the process of forming national unity: the Ukrainian dimension. Humanitarian Journal, (1), 11 – 22. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2018_1_4
6. Buheria, M. (2023). Conceptual and methodological foundations of social memory research in the works of M. Halbwachs and J. Assmann. Human Studies. Series “Philosophy”, (46), 44 – 59. <https://doi.org/10.24919/2522-4700.46.3>
7. Kryvda, N. (2019). Collective memory as a factor in shaping group identity. Philosophical Horizons, (41), 60 – 76. <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2019.41.172940>

Vitalii Turenko

*Doctor of Philosophy, Senior Researcher, Associate Professor
of the Department of Philosophy of Humanities
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
<https://orcid.org/0000-0003-0572-9119>
e-mail: vitali_turenko@knu.ua*

Frol Tupchiienko

*Master's Student, Faculty of Philosophy
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
<https://orcid.org/0009-0004-8269-0486>
e-mail: frolboxing09@gmail.com*

**IDENTITY AND MEMORY POLITICS: THE PHILOSOPHICAL
FOUNDATIONS OF NATIONAL NARRATIVE FORMATION**

Abstract

This article is devoted to a philosophical analysis of the relationship between collective memory, memory politics, and the formation of national narratives in contemporary Ukraine. The study focuses on memory as a multilayered sociocultural phenomenon that structures the meanings of collective experience and delineates the horizons of political subjectivity. It is argued that memory politics functions not only as an institutional mechanism for selecting and interpreting historical events, but also as a tool of identity construction through which society legitimizes its values, self-understanding models, and national priorities.

Special attention is given to the transformation of Ukrainian memory politics under the conditions of the Russian — Ukrainian war, which has become a catalyst for profound decolonial, ethical, and symbolic reconfigurations of historical discourse. The integration of traumatic experiences, the renewed emphasis on the struggle for freedom, the mediatization of commemorative practices, and the emergence of new “sites of memory” all contribute to strengthening national unity and restoring historical subjectivity.

It is emphasized that contemporary Ukrainian memory politics increasingly functions as an instrument of cultural resistance capable of counteracting imperial manipulations and sustaining national identity. Furthermore, the formation of national narratives during wartime is accompanied by the emergence of new ethical meanings rooted in solidarity, sacrifice, and civic responsibility. This process expands the concept of collective memory, which increasingly incorporates elements of lived testimony, documentation of atrocities, and preservation of eyewitness accounts — forming new foundations of historical truth and moral witnessing. The analysis demonstrates that such an approach fosters a future-oriented vision that integrates historical continuity with modern democratic values.

Keywords: collective memory; memory politics; national narratives; identity; decolonization; commemoration; historical continuity.

Стаття надійшла до редакції 18.10.25

© Туренко В. Е., Тупчієнко Ф. Р., 2025